

Juryrapport Inktspotprijs 2016

Dames en heren.

Toen de voorzitter van deze jury nog dagelijks op de redactie zat om, zoals dat heet, de krant te maken, was hij met enige regelmaat de eerste die de politieke cartoons te zien kreeg, die destijds door de cartoonist nog persoonlijk ter hand werden gesteld. Ik geloof niet dat dit de juiste volgorde was, want uiteraard moesten de cartoons eerst worden gecontroleerd door de chef politieke redactie en de hoofdredactie, maar in die tijd waren ze aan de zogenaamde 'midentafel,' waar de krant werd gecomponeerd, alleen geïnteresseerd in de ruimte van de tekening.

"Zeg, hoeveel is Behrendt vandaag?"

"Twee achtste over twee", werd er dan geroepen.

"Dan moet er echt iets af van anderen!", riep de opmaker.

Meestal werden dan de benen van een nationaal of internationaal politicus geamputeerd, hetgeen tegenwoordig misschien wel als censuur zou worden betiteld.

Zo was er ooit een tekening van een cartoonist waarop je een schip zag van Titanic-afmetingen - de film *Titanic* was toen actueel - dat recht op een ijsschots af voer en waaronder de tekst stond: "Het Schip van Staat vaart volle kracht vooruit!" Door hard ingrijpen - er was die dag veel nieuws - was er nog slechts een half bootje overgebleven en was de ijsschots totaal verdwenen. De cartoonist was - achteraf terecht - ontploft van woede; hij had de redacteur, godzijdank, in zijn woede overgeslagen en was rechtstreeks naar de hoofdredacteur gestapt die - zonder te weten wat er precies aan de hand was - het voor de redacteur opnam en tegen de cartoonist zei: "Luister, we vonden je tekening zo scherper, beter en dus veelzeggender."

Tegenwoordig kennen we deze problemen niet meer. Heden ten dage rekent de computer precies voor ons uit hoe groot het nieuws mag zijn en hoe de cartoons daarin gepast kunnen worden.

Maar de computer doet ook iets anders: hij helpt de tekenaar met tekenen. De computer als pen, als extra inktspot - een mooie ontwikkeling. De jury heeft de invloed van die computer zien toenemen en juicht dat toe, hoewel zij blijft genieten van de fijne tekenkunst.

Die tekening van Het Schip van Staat was trouwens niet origineel. Eén van de eerste Nederlandse cartoonisten, Pieter van Woensel, een oud scheepsarts, had in 1798 al een politieke prent gemaakt van Het Schip van Staat dat naar de kelder ging - het was ten tijde van de Bataafse Republiek. Pieter van Woensel is een naam om weer eens in het licht te zetten, want zijn tekeningen van hoogwaardigheidsbekleders als drenkelingen die aan het strand waren aangespoeld, en koningen en stadhouders die hij afbeeldde als apen of mensen met een paardensmoel, kun je zo weer afdrukken. Van Woensel was kritisch en satirisch. Bot, maar scherp. Met een hekel aan de democratie! Coenraad Busken Huet schreef in 1863 in *De Gids* een bewonderende studie over hem; Van Woensel wist te sarren, te treiteren, te schokken en je aan het lachen te maken - alles wat hij tekende schuurde en had iets ongemakkelijks. Hij wilde de kijker een vorm van schaamte opdringen. Dat is precies wat een prent hoort te doen. Dat is ook waar wij als jury naar op zoek waren. Als jury beoordeel je de punaise op de stoel waar we per ongeluk toe verleid waren op te gaan zitten.

Maar, laten we eerlijk zijn, het is ook iets wat ons dit jaar enigszins tegenviel. Er waren wel zogenaamd 'harde cartoons' - het afgelopen jaar was ten slotte het jaar van de dode kleuter die op het strand was aangespoeld - maar dan vonden we bijvoorbeeld dat de cartoonist het grootste gelijk van de wereld had, het was dan geen spotprent. Soms waren er ook erg grappige tekeningen, maar dan wisten we niet meer waar ze op sloegen. De actualiteit gedraagt zich soms als een bosje bloemen dat na een dag al is verlept.

En toch was de jury onder de indruk van veel tekeningen. En daarom prees de jury zich gelukkig dat ze niet alleen een winnaar mocht aanwijzen, maar ook een tweede en een derde prijs en ook nog eens drie eervolle vermeldingen.

Laten we daarom snel overgaan tot het noemen en bekijken van de verschillende winnaars.

De eerste cartoonist die wij een eervolle vermelding willen geven heeft die niet verdiend met een politieke prent. Hoewel, dat is nog maar de vraag. Hij maakte van de dood van een groot Nederlander een tekening die iets poëtisch had en iets komisch; het is een tekening die troost door zijn humor, en die een zekere spot in zich draagt. Een tekening bovendien die sterk is in zijn eenvoud: zonder tekstuele aanvullingen - die in onze ogen net iets te veel tekeningen nodig hadden om begrepen te worden - zegt deze tekening direct alles.

De tekenaar is Marijn, de tekening stond in het *Eindhovens Dagblad* en is getiteld: 'De eeuwige voetbalvelden'.

Een tweede eervolle vermelding ging naar de tekenaar die ons als jury het hardst heeft laten lachen. Waar lach je om bij een cartoon? Dat is de combinatie van wat er wordt verteld en de manier van tekenen. We moesten hier lachen omdat in feite een wellicht kleine milieumaatregel - het vragen van 10 cent voor een plastic tasje - een merkwaardige consequentie kan hebben, namelijk het redden van iemands leven. De manier waarop het getekend is, de setting, de dialoog tussen een psychiater en zijn patiënt, zorgden bij ons voor zo'n lach dat hij een eervolle vermelding verdient.

Hartelijk gefeliciteerd Peter de Wit, met je Sigmund in *de Volkskrant* over plastic tasjes.

En ten slotte komen we bij de derde eervolle vermelding. Het is een cartoon die indruk maakte door de vele lagen die de tekenaar in de cartoon heeft gestopt. Het gaat over Merkel die vluchtelingen en asielzoekers welkom heette, wat haar niet door iedereen in dank werd afgenomen. We zien Merkel als Sally Bowles, zoals het danseresje in de film *Cabaret* werd verbeeld. Sally Bowles is oorspronkelijk een karakter uit een novelle van Christopher Isherwood uit 1937, waarin onder meer de opkomst van het nazisme wordt beschreven. Dat alles en meer 'zingt mee' in deze meerstemmige tekening.

De derde eervolle vermelding is dus voor Ruben Oppenheimer met zijn tekening die verscheen in *NRC Handelsblad* en *De Standaard*: 'Merkel Cabaret. Wir schaffen das!'

En dan nu de drie winnaars.

Drie tekenaars die ons pijn wisten te doen; we schrokken even op.

Op de derde plaats staat een tekenaar die zich eveneens ergerde aan Angela Merkel. Hij ergerde zich aan de manier waarop mevrouw Merkel zonder slag of stoot akkoord ging met het feit dat Erdogan het Duitse Openbaar ministerie een onderzoek liet instellen naar televisiepresentator Böhmermann, die Erdogan een schapenneuker had genoemd.

Vermoedelijk heeft de cartoonist dit een aanslag gevonden op de Vrijheid van Meningsuiting en maakte hij zelf van dat recht gebruik om te laten zien wie Erdogan nu werkelijk naaide.

Hartelijk gefeliciteerd Cortés met je tekening op de website van GeenStijl, 'Wir, Schafe...', van schapje Merkel dat tegenover Erdogan staat die zijn broek al heeft uitgetrokken.

Op de tweede plek een tekening die ons ontroerde door zijn eenvoud, en die meer dan veelzeggend is. Tekst en beeld vullen elkaar hier schitterend aan. Deze prent is niet leuk, maar relativeert door zijn dubbelzinnigheid. De jury waardeerde de intelligente manier waarop de tekenaar iets zegt over de gruwelijke gebeurtenis in Brussel waarbij 35 mensen omkwamen en enkele honderden gewond raakte. En vindt het bovendien bijzonder knap dat het de tekenaar is gelukt om bij zoiets gruwelijks toch nog iets grappigs te maken. Van harte gefeliciteerd Geinz, met deze tekening van een T-shirt: 'Brussel', op de website ja.be.

Dan de eerste plek.

Dit vonden we meteen een uitzonderlijke tekening.

De tekening is onmiddellijk veelzeggend, direct komisch en uiteraard zagen we het handschrift van een meester.

De schoonheid van deze spotprent zit hem in alles wat er juist wordt verzwegen en wat niet is getekend. Er wordt een gesprek gesuggereerd om die ene zin heen die de tekenaar wel citeert. Het is een alledaags tafereel. Hier zien we onze buurvrouwen, maar de winnaar heeft iets anders gezien en gehoord. Deze tekening schrijnt. Deze tekening doet pijn. Deze tekening zegt namelijk iets over ons; hij laat ons lachen en ons schamen tegelijk.

Dames en heren, de winnaar van de Inktspotprijs 2016 is met de tekening 'Vluchtelingen', november vorig jaar verschenen in *de Volkskrant*: Peter van Straaten!

P.S.

Peter kon helaas vanavond niet aanwezig zijn.

Dat laat zijn gezondheid niet toe.

Het is wel zo dat Peter nog iedere dag - zo laat hij ons weten - de Volkskrantpuzzel oplost en tweemaal daags naar zijn balkon gaat om daar een sigaret te roken.

De jury was trouwens niet op de hoogte van Peters slechte gezondheid toen ze ging jureren, dat hebben we pas na afloop gehoord.

Daarna is Saskia van Loenen van de Inktspotprijsorganisatie onmiddellijk naar Peter toegegaan om hem het goede nieuws te vertellen.

Hij zei toen zeer vereerd te zijn met de prijs. Ofschoon hij niet meer tekent en geen interviews meer wil, heeft hij nog wel een briefje aan u allen geschreven: